

Comharchumann Chois Fharraige Teo.

INDREABHÁN, CO. NA GAILLIMHE. FON: 091-73125/73149 UIMHIR TELEX: 25020

Clódóirí Lurgan Teo: Seirbhís phriontála agus clóchuradóireachta — leabhair, irisí, postaeirí, ticéidí etc.

Cló Chois Fharraige: Foilsíú leabhar Gaeilge. Díolacháin théacsleabhair Ghaeilge do bhunscoile agus iarbhunscoileanna. Cuir fios ar ár gcatalóg.

Coláistí Gaeilge: Cúrsaí Gaeilge do dhaltai scoile 10-18 bliana. Cúrsaí d'ábhar múinteoirí agus cúrsaí deireadh seachtaine.

Siopa an Phobail Teo. Ollmhargadh. Seirbhís mhaith pheitрил, ghrósaeireachta, feola agus earraí crua ar phraghsanna réasúnacha.

Conraitheoireacht Chois Fharraige Teo. Innealra ar cíós. Réiteach suíomhanna tí. Obair dhraenála. Scéimeanna uisce. Pléascadh carraigeacha.

Cabhraigh linn trí úsáid a bhaint as ár geuid seirbhísí nó trí scar a cheannach sa Chomharchumann.

Seán Ó Máirtín Teo.

Adhmadóireacht

Staighrí Fuinneoga Doirse

Cré Dhubh,
An Spidéal

Fón 83298

CLÚDACH: Joe Shéamais Sheáin — An File (Pictiúr Ruairí Ó Baoill)

File Bhaile na mBroghach

le Peadar Mac an Iomaire

Tá leabhar filíochta Fhile Bhaile an mBroghach le bheith ar an margadh taobh istigh de mhí. Saothar filíochta leathchéad bliain atá sa leabhar seo. Níl aon ghá an file seo a chur in aithne do mhuintir Chois Fharraige. Ní hé amháin go bhfuil a cháil mar fhile ar fud Chois Fharraige ach tá eolas ar an mbua filíochta atá aige ar fud Chonamara agus áiteanna thairis.

Deich ndán fhichead atá sa leabhar. Tá cuid acu foilsithe cheana in irisí éagsúla mar *Biseach*, *Leic an Teaghlaigh*, *Tús an Phota*, *An Bolscaire* agus *Ar Aghaidh*. Is as na cinn nár foilsíodh riamh cheana is mó a bhainfeas léitheoirí sásamh. Ar na dánta sin tá *Bóthar an Locháin*, *An Gráinneach Mór*, *An Treas Cogadh Domhanda*, *An Bheoichte*, *Spailpín Chamais* agus go leor eile. Tá ó scór go dtí ocht véarsa agus trí scóir 'sna píosaí sin. Chuala mé ó bhí mé i mo ghasúr gur caint chrua a bhí i bhfilíocht an Fhile. Tá neart di le fáil 'sna píosaí sin atá liostáilte.

I ndeireadh na bhfichidí a thosaigh sé ag déanamh filíochta. Dúirt sé go raibh an fonn filíochta istigh ann agus nár bhí bheo é go mbíodh sé curtha dhá chroí aige. Níor scríobh sé aon dán ariamh. Choinnigh sé i gcuimhne beagnach gach uile cheann a bhí sé a dhéanamh. Caithfidh sé go mbíodh sé dhá n-aithris dó féin go minic mar bíonn athraithe anseo agus ansiúd idir na leaganacha éagsúla a tógadh uaidh in imeacht na mblianta.

Tá go leor de thréithe fhilí na Gaeilge ag baint le File Bhaile an mBroghach. 'Sé féin a chleacht cuid de na thréithe sin agus 'sé an pobal a bhí aige a bhronn thréithe eile air. Creideann sé gur duine d'fhilí na Gaeilge é a bhfuil bua na filíochta tugtha dó. 'Sé fear labhartha a phobal é ar an dúlra, ar chúrsaí creidimh, ar eachtraí móra a tharla san áit agus 'sé an file é a bhfuil cúram air dánta molta a chumadh ar an té atá imithe ar shlí na fírinne. Tá na dánta *Micheál Breathnach* agus *An tAthair Micheál Ó Gríofa* ar na marbhnaí a chum sé. Thóg an file seo freisin cúram eile ar féin. De bhrí go raibh suim ag an phobal 'sna dánta thapaidh sé a dheis le hoideachas a chur ar a phobal tríd an bhfilíocht. Tharraing sé an t-eolas a fuair sé ó leabhair, ó pháipéir agus ó'n litríocht bhéil isteach ina chuid filíochta. Ar an mbealach sin chuir sé go láidir leis an aithbheochan léinn a tháinig chun cinn i gCois Fharraige ó thús na dtriochoaidí.

Nuair a thuig an pobal bua na filíochta a bheith ag Joe Shéamais Sheáin (An File) bronnadh na thréithe a bhí ag filí sa mbéaloidas air. Sa dán *Lá na Fola* a cumadh thart ar 1936 thug an file cuntas ar an dochar a dhéanadh an dara cogadh mór á dtiocfadh sé. Tháinig an chaint a bhí sa dán isteach fíor agus bhronn an phobal bua na tairgreachta air dhá bharr. Cheap cuid de na daoine go raibh cumhacht osnádúrtha aige. Go deimhin bhí cuimheas ag roinnt acu roimhe. Cheap daoine gur le fuinneamh draíochta éicint a bhí sé in ann na smaointe a bhíodh ag snámh ina n-intinn féin a chur i bhfoirm filíochta. Bhí féith an ghrinn sabhfile agus ní dhearna sé iarracht ar bith aon tsamhail a bhí ag an bpobal dó a bhréagnú. Go deimhin tá scéalta ag daoine a chruthódh gur ag borradh leis na scéalta sin a bhíodh sé lena iompar.

Is ó'n bhfile féin a fuair mise formhór na ndánta. Chuidigh Peadar Máirtín Tom Ó Donnchadha agus Tom Bán Breathnach liom cúpla dán nach raibh cuimhne ag an bhfile orthu a thabhairt dom. Ba mhór an cúnamh freisin téipeanna a bheith ar fáil den bhailiúchán a déantaí de dhánta an fhile le cur chuig gaolta i Meiriceá. Ba chomaoín ar bhainis nó ar chéilí tí an file a bheith i láthair le cúpla ceann dá chuid dánta a rá. Tá comaoín curtha aige ar phobal léitheoireachta na Gaeilge trí chhead a thabhairt cuid mhaith de na dánta atá cumtha aige a chur ar fáil i leabhar. Níor shantaigh sé poiblíocht ná comórtais riamh. Rinne Tadhg Ó Seaghadha agus an Mon. Eric Mac Fhinn a ndícheall le cuidiú le pobal na Gaeilge taobh amuigh de Chois Fharraige aithne a chur air trína chuid filíochta a fhoilsiú in irisí éagsúla. Is ar a phobal áitiúil féin a dhírigh an file a chuid filíochta. Is beag an ceapadh a bhí aige féin ná acu féin go bhféadfaí leabhar le filíocht an fhile inti a chur ar fáil gan dul amach as an bparóiste. 'Sé Comharchumann Chois Fharraige atá ag foilsiú agus ag clóbhualadh an leabhair. Is breá an rud spéis litríochta agus forás teicneolaíochta a bheith i bpáirt le chéile i nglúin óg an pharóiste. Go dtuga Dia saol fada don fhile le tuilleadh den fhorás seo a fheiceál.

Gabhann an Coiste buíochas ó chroí le Cristina Ní Chualáin as an obair chlóchur a dhéanamh dúinn agus do Bhord na Gaeilge as a chúnamh.